

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1931.

Första kammaren.

Nr 33.

Fredagen den 8 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Hamrin* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 219, angående medverkan från svensk sida till en brobyggnad mellan Rügen och tyska fastlandet.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 173, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande vissa avlöningsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre **Ramel**, som meddelat, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Lindhagens interpellationer:

a) angående omedelbara förhandlingar mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter;

b) angående övervägande av världsproblemet vid diskussioner om avrustning,

erhöll ordet och yttrade: Herr talman! Herr Lindhagen har i två interpellationer, vilka till synes nära sammanhånga med varandra, till mig framställt vissa frågor, vilka jag skall söka att så gott sig göra låter besvara.

Den första interpellationen lyder: »Regeringens prerogativ att företrädesvis behärska utrikespolitiken förhålar världsfreden. De yttersta orsakerna till ofreden bliva sällan uppförda på dagordningarna annat än genom folken.

Ett problem, olöst för svensk statskonst, är således folket och dess representanters upplysning, intresse och medbestämmanderätt i utrikespolitiska angelägenheter likaväl som i de inrepolitiska. Utrikesdepartementets budget utgör visserligen en ekonomisk länk mellan regering och riksdag. Men i övrigt står det illa till. Utrikesnämnden är föga mera än ingenting på vägen mot en upplyst utrikespolitik. Den blyga ansats till omedelbar samverkan mellan regering och folkrepresentation, som år 1921 knäslattes i 56 § riksdagsordningen, begagnas numera ej ens i någon mån av regeringen. Skymning, även kallad sekretess, breder sig fortfarande över utrikesdepartementets förehavanden. Icke ens 'Sveriges' instruktioner för sina ombud vid folkförbundets rådslag tillåtas komma till svenska folkets kännedom.

Med anledning härav och då nu folkförbundets nedrustningskonferens år 1932 säges bliva betydelsefull, tillåter jag mig anhålla om kammarens tillstånd att få till utrikesministern framställa följande spørsmål:

Ang. omedelbara förhandlingar mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter m. m.

Ang. omedel-
bara för-
handlingar
mellan rege-
ring och
riksdag i ut-
rikespolitiska
angelägenheter
m. m.

(Forts.)

1:o) Vad kan anledningen vara, att regeringen sällan och på senare tider aldrig träder i omedelbara förhandlingar med riksdagen i utrikespolitiska angelägenheter trots uppfordran därtill i 56 § riksdagsordningen?

2:o) Är det värdigt ett folkstyre, att regeringens instruktioner för 'Sveriges' ombud vid folkförbundets rådslag beslutas av regeringen ensam samt till och med hemlighållas för folket?

3:o) Kan det förväntas, att regeringen åtminstone med anledning av 1932 års nedrustningskonferens i Genève ämnar vid offentliga sammankomster med riksdagen diskutera instruktionen för de svenska ombuden vid nämnda konferens?

4:o) Föreligga förhoppningar att överhuvud taget det traditionella töcknet kring utrikesdepartementet skall skingras av dagens ljus, och under vilken generation föreställer sig regeringen ett sådant genombrott tilläventyrs vara att förvänta?»

Den andra interpellationen har följande lydelse: »Med åberopande av motiven till föregående interpellation hemställer undertecknad om kammarens tillstånd att få till utrikesministern framställa ytterligare följande spörsmål:

1:o) Anser ej regeringen, att varje diskussion om avrustning äventyras leda till blinda och oväsentliga resultat, om den ej överskuggas — låt vara till en början försiktigt — av ett övervägande om världsproblemet och dess realiteter (jämför motionen i år nr 200 i första kammaren)?

2:o) Föreställer sig regeringen, att kravet på obligatorisk skiljedom i alla internationella tvister ställer i utsikt att genom skiljedom jämväl befria undertryckta nationaliteter i olika världsdelar från främmande herravälde, vilket senare ju är en av tidens mest hotande anledningar till rustningar och krigs-
utbrott?

3:o) Varför intressera sig regeringarna, till skillnad från folken, föga eller merendels icke alls för en lösning av världsproblemet språkfråga, och när skall sanningen i denna eminenta fredssak omsider, så vitt på en svensk regerings initiativ ankommer, tillåtas göra oss fria?»

Frågorna äro, såsom synes, så formulerade, att ett direkt besvarande av var och en av dem är så gott som omöjligt, och jag har därför försökt att för mig själv analysera vad den ärade interpellanten egentligen menar för att i någon mån i mina svar tillfredsställa honom.

I den första interpellationen framför interpellanten vissa klagomål över bristande kontakt mellan regering och riksdag i utrikespolitiska frågor ävensom över den sekretess, som vilar över utrikespolitiska angelägenheter, och efterlyser en förbättring i detta hänseende. Han framställer slutligen den precisa frågan, huruvida det kan förväntas, att regeringen åtminstone med anledning av 1932 års nedrustningskonferens kommer att vid offentliga sammankomster med riksdagen diskutera instruktionen för de svenska ombuden vid nämnda konferens. Med anledning härav ber jag få framföra följande.

Den svenska utrikespolitiken koncentreras numera kring det internationella samarbetet i Genève. Detta försiggår helt och hållet inför offentligheten. Riksdagen lämnas vidare i utrikesdepartementets blåböcker fullständigare upplysning om vad som tilldragit sig i Genève än vad som sker i något annat land med undantag av Danmark, Norge och Schweiz, där ungefärligen samma system tillämpas som hos oss. De överenskommelser, som avslutas i Genève, underställas, så snart de äro av någon som helst vikt, riksdagens prövning, och regeringens propositioner i dessa hänseenden giva, vågar jag påstå, utförligare informationer än i något annat land, våra skandinaviska grannar icke undantagna. Om utrikespolitiska debatter mera sällan förekomma i den svenska riksdagen, torde det i lika hög grad bero på riksdagen själv som på regeringen. Tillfällen till sådana debatter saknas ingalunda. Vid behandlingen

av tredje huvudtiteln erbjuder sig ett osökt dylikt. Vid innevarande års riksdag har dessutom det för Sveriges vidkommande så viktiga sanktionsproblemet varit underställt debatt i samband med antagandet av konventionen om finansiell hjälp till angripen stat, och ifråga om nedrustningen har jag härom dagen givit kammaren en utförlig redogörelse om läget, sådant det nu kan överblickas. Slutligen hållas ju riksdagens förtroendemän i utrikesnämnden underrättade om alla frågor i utrikespolitiskt hänseende av någon betydelse. Jag vågar sålunda påstå, att den svenska utrikesledningens göranden och låtanden icke på något sätt äro omgivna av någon otillbörlig sekretess. Jag skulle dock vilja tillägga en sak. Utrikespolitik liksom all politik består i mycket hög grad av förhandling. Det är givet, att icke alla stadier av förhandling kunna försiggå inför allmänheten. I så fall skulle säkerligen inga resultat kunna vinnas, och parterna skulle lätt fastlåsa sig vid ståndpunkter, som det senare vore svårt att modifiera. I ett lands inre liv är förhållandet i detta avseende precis detsamma som mellan staterna. Riksdagens förhandlingar äro visserligen offentliga, men utskottens äro det icke. Och vore utskottens förhandlingar offentliga, så skulle säkerligen enskilda överläggningar komma att äga rum mellan de olika partiernas representanter i de frågor, där en samverkan vore nödvändig för uppnående av resultat. Vid förhandlingar mellan arbetare och arbetsgivare för undvikande av arbetskonflikt offentliggöra icke parterna på förhand den yttersta gräns, till vilken de själva anse sig kunna pruta ned sina krav o. s. v. På alldeles samma sätt är det på det internationella området. Vill man verkligen åstadkomma någonting, är det icke alltid lämpligt att för offentligheten på förhand i detalj angiva sitt definitiva och slutliga ställningstagande till alla frågor, om det nu överhuvud taget kan angivas. Precis på samma sätt förhåller det sig med det svenska ställningstagandet till de frågor, som komma att behandlas vid nedrustningskonferensen. De mera allmänna riktlinjerna, såvitt de nu kunna överblickas, för Sveriges ställningstagande vid denna konferens har jag redan i mitt anförande i denna kammare på onsdagen i förra veckan givit uttryck för, och det är givetvis min avsikt att vid början av nästa riksdag, på det sätt, som med anledning av den föreliggande situationen kan vara lämpligt, hålla riksdagen och dess förtroendemän underkunniga om riktlinjerna för Sveriges uppträdande vid konferensen. Det är också givet, att utarbetandet av instruktionerna kommer att ske i närmaste samarbete med riksdagens vederbörande organ. Att nu närmare ingå på dessa frågor torde icke böra ifrågakomma. Situationen kan ännu icke på något sätt överblickas. Mycket beror på den utveckling av det allmänna politiska läget, som kan äga rum intill konferensens början, och den uppfattning man intill dess kan ha förskaffat sig om den hållning, som andra länder komma att intaga vid konferensen.

I fråga om de uti herr Lindhagens andra interpellation framställda frågorna skall jag fatta mig helt kort. Den första frågan ansluter sig nära till interpellantens motion nr 200 och avser att framkalla ett uttalande från regeringen om att vad interpellanten kallar världsproblemet i dess helhet bör diskuteras vid nedrustningskonferensen. Man skulle nu kunna säga, att nedrustningsproblemet i sig självt är ett världsproblem. Jag vill emellertid framhålla, att skall något resultat vid nedrustningskonferensen kunna uppnås, skall ett första steg på den allmänna nedrustningens väg kunna tagas, så måste förhandlingarna i främsta rummet inriktas på att söka åstadkomma en, låt vara partiell, lösning av just den föreliggande frågan om de nationella rustningarnas begränsning. Det torde icke komma att bidra till ett gott resultat av konferensen att där söka uppdraga alla de andra tvistefrågor mellan de deltagande staterna, som ingå i det av herr Lindhagen åsyftade komplexet av problem. I sin andra fråga spörjer interpellanten, huruvida regeringen tror, att kravet på obligatorisk skiljedom i alla internationella tvister »ställer i utsikt att genom skiljedom jämväl be-

Ang. omedelbara förhandlingar mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter m. m.

(Forts.)

Ang. omedelbara förhållningar mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter m. m.

(Forts.)

fria undertryckta nationaliteter i olika världsdelar från främmande herravälde.» Härpå vill jag blott svara, att det internationella skiljedomsväsendets yttersta syfte givetvis är att alla tvistefrågor mellan folken, även de djupt liggande krigsorsakerna, skola kunna upptagas på internationell väg och göras till föremål för fredlig lösning. Att vägen fram till ett sådant sakernas tillstånd är lång att vandra behöver emellertid icke av mig här understrykas. Vad slutligen angår den tredje och sista frågan angående regeringens ställning till framförandet av en lösning av »världspolitiets språkfråga», såsom interpellanten uttrycker sig, vill jag framhålla, att en av förutsättningarna för ett dylikt initiativ framförande synes mig vara att världsspråksidéns förespråkare ena sig om *ett* av de många hjälpsspråk, som nu lanseras. I nuvarande läge torde för övrigt så ringa utsikt till framgång förefinnas för ett försök att få världsspråkfrågan upptagen inom förbundet, att det redan av denna anledning icke synes böra ifrågakomma.

Ordet lämnades härefter till hans excellens herr statsministern **Ekman**, som tillkännagivit, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Lindhagens interpellation angående folkomröstning i avrustningsfrågan, och nu anförde: Herr talman! Ledamoten av riksdagens första kammare herr C. A. Lindhagen har erhållit kammarens tillstånd att till mig framställa följande spörsmål:

1. Kan det förväntas, att regeringen jämlikt 49 § 2 mom. regeringsformen finner det nödigt att, före avgörandet av vår nu under beredning varande avrustningsfråga samt till stöd tillika för vårt ställningstagande vid den stundande nedrustningskonferensen i Genève, förelägga riksdagen ett lagförslag om att allmän folkomröstning i avrustningsfrågan skall anställas?

2. Håller regeringen i sådan händelse före, att denna omröstning bör i god tid äga rum och i varje händelse senast, innan förhandlingarna i Genève avslutats?

Innan jag besvarar de av interpellanten framställda frågorna, må det tillåtas mig att i största korthet erinra om följande:

Den 12 december 1925 tillsatte Nationernas förbunds råd en kommission, den s. k. förberedande nedrustningskommissionen, som bestod av ombud för ett 30-tal stater, däribland Sverige. Denna kommission har i och med sitt senaste möte under november—december 1930 slutfört sitt uppdrag samt till förbundsrådet överlämnat bland annat ett utkast till en internationell överenskommelse rörande begränsning av rustningarna. Vid behandling inom förbundsrådet av det sålunda slutförda förberedelsearbetet beslöt rådet den 24 januari 1931, att en internationell nedrustningskonferens skulle kallas att sammanträda å tisdagen närmast efter det rådsmöte, som öppnas den 25 januari 1932, samt att konferensen skulle under viss närmare angiven förutsättning äga rum i Genève.

Det föreliggande konventionsutkastet anger, *vilka* rustningsfaktorer som skola begränsas, och *huru* dessa faktorer skola begränsas, varjämte utkastet innehåller föreskrifter om periodisk uppgiftsskyldighet rörande faktiskt förefintliga rustningar samt kontroll över konventionens efterlevnad, undantagsbestämmelser o. s. v. Den blivande nedrustningskonferensens uppgift avses bliva att på grundvalen av detta utkast överenskomma om och fixera de *kvantitativa maximigränser* för de olika rustningsfaktorerna, vilka de olika staterna skola förbinda sig att under konventionstiden icke överskrida.

Det må slutligen nämnas, att Kungl. Maj:t till innevarande års riksdag avlåtit proposition med framställning om anslag till bestridande av Sveriges deltagande i nämnda konferens, vilken framställning jämväl blivit av riksdagen bifallen.

Såsom utrikesministern vid behandlingen i denna kammare av förutnämnda proposition nyligen framhållit, har Sverige allt intresse av, att den allmänna nedrustningen i världen och särskilt i Europa sträcker sig så långt som det överhuvud taget är möjligt. Härom lär knappast föreligga någon meningskiljaktighet i vårt land. Från Sveriges sida komma med all säkerhet inga hinder att läggas i vägen för nedrustningskonferensens arbeten; och uppenbart är att det svenska förhandlingsarbetet på konferensen måste och kommer att utföras i den intimaste kännning med riksdagen.

Enligt § 49:2 R. F. skall i den av Konungen och riksdagen gemensamt stiftade lag, däri förordnas, att allmän folkomröstning skall anställas, bestämmas, bland annat, vilken eller vilka frågor skola genom omröstningen besvaras.

Det har nu av interpellanten ifrågasatts en allmän folkomröstning i vårt land i nedrustningsfrågan. Ändamålet med densamma skulle vara, att, såsom det heter, »vår svenska nedrustningskommission bibringas någon konkret förnimmelse av vad klockan må vara slagen ute i landet ävensom att tjäna vårt lands ställningstagande vid nedrustningskonferensen i Genève».

I vad interpellanten avser, att svenska folkets mening borde genom folkomröstning utrönas rörande vår egen, interna försvarsfråga, må erinras, att denna fråga för närvarande är föremål för en allsidig utredning av en för ändamålet tillsatt kommission. Vid sådant förhållande och då det näppeligen kan vara lämpligt, att folkmeningen inhämtas i en fråga, medan den är under utredning och således innan problemställningen blivit klarlagd rörande den mångfald spörsmål, frågan kan innefatta, lär redan av denna anledning någon allmän folkomröstning i nu angivna syfte icke kunna komma i fråga.

Vad härefter angår en ifrågasatt folkomröstning i syfte att underlätta den svenska delegationens verksamhet vid nedrustningskonferensen, torde redan av vad antytts om konventionsutkastets innehåll och överhuvud taget om nedrustningsfrågans allmänna innebörd framgå svårigheten för att icke säga omöjligheten av att i en lag upptaga viss eller vissa till nedrustningen hörande spörsmål, avsedda att besvaras med ja eller nej, och hänförande sig till de frågor, som kunna väntas bli föremål för konferensens överläggningar. Skulle åter frågan uppställas så allmänt, att den endast hade avseende å det internationella nedrustningsproblemet överhuvud taget, lära, såsom jag redan framhållit, om dess besvarande knappast råda delade meningar i vårt land. De blivande svenska delegaterna i Genèvekonferensen torde ock, därom är jag övertygad — oberoende av en folkomröstning — kunna vara förvissade om, att bakom dem står en *enhällig* folkopinion i vårt land rörande önskvärdheten av en allmän nedrustning i världen.

Med hänsyn till vad jag sålunda anfört finner jag den första av interpellanten till mig riktade frågan böra besvaras i nekande riktning. Vid sådant förhållande lär det andra spörsmålet icke böra föranleda något svar från min sida.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag skall be att förbindligast få tacka för den osparda möda, som de två regeringsmedlemmarna nedlagt för att giva skäl för den nattfrost, som de lagt över interpellationsfrågornas spirande förhoppningar. Jag får också tacka för deras vänliga tillmötesgående att i dag ha lämnat mig kopior av svaren, ett tillmötesgående, som inte är utan undantag.

Först och främst får jag inledningsvis försvara mig med, att dessa interpellationer ju icke framlagts för min egen speciella del. Bakom dem, såsom jag vet, stå stora lager av befolkningen i landet. De intressera sig för dessa frågor, och deras mentalitet är väsentligen inriktad på de linjer, som innefattas i interpellationerna. Även bland den frisinnade regeringens broderskap

Aug. omedelbara förhandlingar mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter m. m.

(Forts.)

Ang. omedelbara förhandlingar mellan regeringen och riksdagen i utrikespolitiska angelägenheter m. m.

(Forts.)

finns det täta led på djupen, som gärna vilja rycka fram på dessa vägar, när de någon gång få tillåtelse därtill av sin överhet.

Nu säger utrikesministern, att »frågorna äro så formulerade, att ett direkt besvarande av var och en av dem är så gott som omöjligt». Det är väl ganska mycket sagt. »Jag har därför försökt», säger han, »att för mig själv analysera vad den ärade interpellanten egentligen menar.» Då jag således inte fått svar på de särskilda frågorna, återstår för mig, herr talman, att försöka att »för mig själv analysera» vad den ärade utrikesministern »egentligen menar» om de särskilda frågorna. Vi bli då filosofer under ett tak, bägge två på en gång.

Den första interpellationen innehåller fyra frågor, och den första lyder så: »Vad kan anledningen vara, att regeringen sällan och på senare tider aldrig träder i omedelbara förhandlingar med riksdagen i utrikespolitiska angelägenheter trots uppfordran därtill i 56 § riksdagsordningen?»

Den frågan förefaller mig vara ganska lätt begriplig. Det är talat om omedelbara förhandlingar med riksdagen i den ordning 56 paragrafen riksdagsordningen angiver och medgiver. Sedan emellertid denna fråga framställdes, har utrikesministern för någon tid sedan i debatten om anslaget till ombud för den blivande nedrustningskonferensen i Genève själv förklarat, att han vore beredd att för riksdagen framdeles framlägga denna fråga, innan han sänder sina regeringsombud till Genève. Han har även själv jämlikt 56 paragrafen utlyst sammanträde med riksdagen i en annan fråga om än obegripligt nog inför slutna dörrar. Däri finner jag således ett framstående besvarande på förhand av denna fråga med ja. Jag förstår därför ej, varför utrikesministern nu svävar något på målet, men tror dock icke, att han försade sig, när han i realiteten på sätt nyss sagts, lämnade sitt första svar.

Herr utrikesministern vill numera förbigå frågan genom att tala om, att det finns så många andra utvägar för riksdagen att komma i kontakt med regeringen. Han räknar upp dem, och det har jag också gjort i motiven till min interpellation och därvid givit dem den värdesättning, som jag anser erfarenheten visar, att de förtjäna. Jag har däri framhållit, att här är det »folkets och dess representanters upplysning, intresse och medbestämmanderätt i utrikespolitiska angelägenheter likaväl som i de inrepolitiska», som det gäller. Jag har erkänt den ekonomiska länk mellan regering och riksdag, som ligger i utrikesdepartementets budget. Jag har nödgats säga — en ensidig uppfattning kanske, men den är i alla fall min — att »utrikesnämnden är föga mer än ingenting på vägen mot en upplyst utrikespolitik». Och med »upplyst» menar jag också en av dagens sol upplyst utrikespolitik, där fortfarande skymning och sekretess råder. Men jag skall särdeles villigt erkänna, att det är precis som utrikesministern säger: det är icke minst riksdagens fel att det uppstår så få debatter i riksdagen i utrikespolitiska frågor. Det skall vara någonting särskilt som gör, att det överhuvud taget någon gång kan bli någon livligare diskussion. Detta beror på, att folket och således ock dess representanter under sekler hållits tillbaka från utrikespolitiska ärenden. Folket har bibragts den uppfattningen, att det är en sak, som regeringen själv sköter. När det motioneras i ämnet och saken kommer till vederbörande utskott, är också merendels det korta avstyrkandets korta mening, att »det där sköter nog regeringen».

Här måste randas andra tider, och det är därför som en och annan bråk-makare tycker, att man bör påminna om en tid, då också utrikespolitiken likaväl som inrikespolitiken verkligen blir en folkets angelägenhet.

Jag beklagar, att utrikesministern fann det omöjligt att nu besvara frågan. Tron utan gärningar är död. Här »tror» ministern bara endels, men hans gärningar tala mot honom själv, och jag tackar för att han i gärning svarat tillfredsställande på frågan. Jag hoppas på fortsättning.

Den andra frågan lyder på följande sätt: »Är det värdigt ett folkstyre, att regeringens instruktioner för 'Sveriges' ombud vid folkförbundets rådslag beslutas av regeringen ensam samt till och med hemlighållas för folket?»

Där har utrikesministern tillåtit sig att helt överhoppa uttrycket »beslutas av regeringen ensam». Däröfver finns intet i hans svar, och det är just den ömma punkten. När det tvekas inför den ömma punkten, ser jag däruti ett medgivande, att där ha vi verkligen en öm punkt, och jag tackar honom också för det. När jag sedan påstått, att det »till och med hemlighålles för folket», blir utrikesministern mera varm för sitt departement och talar om hur öppet allting där går till, hur utrikespolitiken i alla fall ligger uppenbarad på våra bord och i våra dagordningar. Men det vet nog statsrådet, när han ej talar så här offentligt åtminstone, att det inte alls förhåller sig på detta sätt i tillräcklig omfattning. Jag tror till och med att det sedan många herrans år tillbaka föreligger en riksdagsskrivelse om att lätta litet på slöjorna. Den har visst ännu inte blivit förestått till behandling där uppe, där den förmodligen för närvarande finns förvarad. Herr utrikesministern säger, att utskotten överlägga hemligt, att arbetare och arbetsgivare överlägga hemligt. Ja, det göra vi alla! Man och man emellan tala vi hemligt och överlägga med varandra. Det är dock ingalunda fråga om detta här, utan här är fråga om riksviktiga beslut, instruktioner och andra slutledningar. Det kan vara nyttigt, att de definitiva resultaten av överläggningarna om allmänna angelägenheter komma i dagen. Detta icke minst, när det gäller viktiga instruktioner för våra ombud i Genève, där vår utrikespolitik för närvarande efter världskriget fått sitt centrum i samband med att vi övergivit vår s. k. neutralitetspolitik.

Det säges på ett ställe av utrikesministern i hans svar, att »vill man verkligen åstadkomma någonting är det icke alltid lämpligt att för offentligheten på förhand i detalj angiva sitt definitiva och slutliga ställningstagande till alla frågor, om det nu överhuvud taget kan angivas».

Det var ju en diplomatisk bekännelse — det slutliga ställningstagandet kan ibland inte ens av diplomatien själv angivas, säkerligen därför att diplomatien ju ofta består i att — inte taga någon ställning. Även däri ligger således en uppfordran till att sådana ställningstaganden, som man tror ha ägt rum, komma fram inför offentligheten. Litet var tvingas ju vid sådant förhållande att taga en position, som man sedan får stå vid — åtminstone någon tid — samt försvara. Och däri ligger också nyttan av offentligheten. Dessa instruktioner äro väl knappast några så oerhört hemliga saker, som kunna äventyra vår säkerhet eller vårt goda samförstånd med andra makter. Skulle det inte snarare vara upplysande för hela fredsaktionen, om alla regeringar lade sina instruktioner öppet på bordet? Det är för övrigt föreskrivet i fredstraktaten, att alla traktater böra offentliggöras, och då kunna väl definitiva instruktioner för traktaters åvägabringande också bli offentliga. Gives det något undantag, där verkligen sådana faror måste anses föreligga, kan detta särskilt angivas, och då kommer nog från både folket och representationen full förståelse för en sådan undantagsställning att äga rum.

Det har vidare talats om, att här underställas riksdagen överenskommelser med främmande makter, och då få vi ju tillfälle att diskutera dessa överenskommelser. Men det föreligger i alla fall detta ofantliga aber, att riksdagen icke fått yttra sig över dessa överenskommelser och föregående instruktioner före deras tillkomst. Riksdagen ställes inför ett så gott som fullbordat faktum. Det är en konvention, som är antagen av regeringarna, som lägges fram för parlamentet, och vad skola vi då i vårt lilla hörn kunna åstadkomma för att riva upp en sådan instruktion? Vad som nu sker är faktiskt detsamma som att säga: riksdagen får nu ta den föreliggande överenskommelsen, vare sig den vill eller inte, vi ha försiktigtvis inte frågat er i någon mera avsevärd punkt förut.

Ang. omedelbara förhandlingar mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter m. m.

(Forts.)

Aug. omedel-
bara för-
handlingar
mellan rege-
ring och
riksdag i ut-
rikespolitiska
angelägenheter
m. m.
(Forts.)

Den tredje frågan lydde: »Kan det förväntas, att regeringen åtminstone med anledning av 1932 års nedrustningskonferens i Genève ämnar vid offentliga sammankomster med riksdagen diskutera instruktionen för de svenska ombuden vid nämnda konferens?»

Den punkten är väsentligen berörd av vår diskussion om punkten nr 2, och utrikesministern har avgivit ett löfte förut. Men han formulerar det i dag på följande mera försiktiga sätt: »Det är givetvis min avsikt» — det har inte någon annan regering tyckt, ty de ha åtminstone inte gjort det — »att vid början av nästa riksdag på det sätt, som med anledning av den föreliggande situationen kan vara lämpligt, hålla riksdagen och dess förtroendemän underkunniga om riktlinjerna för Sveriges uppträdande vid konferensen.»

Således är det ingalunda fråga om att inhämta deras *omdöme*, än mindre deras *godkännande*, utan de kunna få bli underkunniga om vad som med bindande verkan en gång är beslutat av regeringsmakten. Och så heter det vidare om riktlinjerna: »Det är också givet, att utarbetandet av instruktionerna kommer att ske i närmaste samarbete med riksdagens vederbörande organ.» Detta måste väl vara utrikesnämnden. Något annat »vederbörande organ» känner åtminstone inte jag till, som kan åsyftas i detta sammanhang. Då äro vi inne igen på sekretessen för fulla segel. Vi ha ej reda på, vad som tilldrager sig i utrikesnämnden, en nämnd, som inte för protokoll, en nämnd, som icke får upptaga andra frågor än dem som regeringen hänskjutit till densamma, en nämnd, över vilken sekretess vilar. Den ende som för mig yppat någonting av vad som där förekommit, var en gång Trygger, som är medlem av nämnden. Det står nämligen i några motiv, att man endast försiktigt får yppa vad som där förekommer till politiska personer med inflytande, som äro väl kända, står det visst. Det är således inte till för oss meniga, fastän Trygger var så älskvärd den gången, att han räknade mig till de privilegierade politiska personer, som kunna få en titt bakom kulisserna. Men han är också den ende! Frågar man någon nu, blir det blankt nej. Jag har många gånger gjort det som ett experiment, men alltid har det blivit lika blankt nej.

Så återstår den fjärde frågan: »Föreligga förhoppningar att överhuvud taget det traditionella töcknet kring utrikesdepartementet skall skingras av dagens ljus, och under vilken generation föreställer sig regeringen ett sådant genombrott tilläventyrs vara att förvänta?»

Ja, så mycket får jag nu verkligen medge, att det är så gott som omöjligt för utrikesministern att svara, i vilken generation det blir. Det inträffar förmodligen så långt bort i tiden, att vi inte ens kunna räkna dem på våra fingrar. Men i alla fall står bakom dennas något pojkaktiga spörsmål kvar huvudfrågan om det traditionella mörkret kring utrikesdepartementet. Jag ber nu för sjuttiosjunde gången få tillåta mig erinra utrikesministern om den berömda stämpeln med röd färg, som är i farten i utrikesdepartementet. Vad som helst, som en tjänsteman tycker kan vara hemligt, det hemligstämpelas, och sedan är saken dold för mänskligheten i femtio år.

Dessa frågor ha icke fått något förhoppningsfullt resultat. Det vilar nattfrost över svaren, enligt min uppfattning.

Så komma vi till *interpellationen nr 2*, som avser världsproblemet, och som ju är mycket mer omfattande än den första interpellationen med avseende på innehållet. Då skyndar sig utrikesministern att svara, att han skall fatta sig kort. Det är väl för att det är så omfattande, att man inte kan inlåta sig på det, föreställer jag mig.

Där lyder den första frågan: »Anser ej regeringen, att varje diskussion om avrustning äventyras leda till blinda och oväsentliga resultat, om den ej över-skuggas — låt vara till en början försiktigt — av ett övervägande om världsproblemet och dess realiteter?»

Där faller utrikesministern genast tillbaka på samma argument, som ett tillfälligt utskott nyligen framfört och som också andra utrikesministrar framfört, nämligen att nedrustningsproblemet i sig självt är så svårt, att det inte kan rimligen beblandas med andra frågor. Men varför är det så svårt? Det är väl därför, att bakom detsamma ligger de där andra frågorna? Och om man vill förvandla detta problem till att någon gång bli ett lättare problem, så måste man väl snudda vid de frågor, som göra problemet så svårt?

Jag kan inte neka till att det gjorde på mig ett oförgätligt och befriande intryck, när utrikesministern nyligen här förklarade i debatten om anslag till ombuden vid Genèvekonferensen, att man fick gå på och göra sitt bästa, men man får inte invagga sig i några illusioner. I går hade vi en diskussion om fredskonferensen inom interparlamentariska gruppen, inledd intressant av envoyén Westman. Jag skall ej röja några svarare hemligheter. Men statsrådet kom dock till det resultatet, att vi skola besjålas av idealitet, men inte fördjupa oss i några illusioner. Sedan framträdde den eminenta folkförbunds-experten Per Jacobsson och utvecklade, hurusom det funnes flera metoder för att ordna nedrustningens budgetfråga, som det nu vore fråga om, och därefter resignerade även han med att man måste söka efter den bästa chansen, »om den är ringa».

Jag menar, att när man så där tämligen hopplöst även på höjderna sysslar med problemet, måste de menige fråga: Vad är det, som gör, att chansen är ringa, vad är det, som gör, att man inte får invagga sig i några illusioner, och vad är det, som gör, som här förutspåddes nyligen av Vennerström, vilken hade inhämtat åtskilligt genom studier i utrikesdepartementet, att det högsta, som man kunde uppnå vid konferensen, var ett förbud mot vidare upprustning utöver den rustning, som för närvarande finns.

Ja, vad är det, som ligger bakom? Jo, där ligger själva fredsfrågans realitet, och den får man ändå inte snudda vid och således ej heller vid konferensen. Jag har försökt sedan år 1911, kan jag säga, att be om uppmärksamhet åt dessa frågor, som stå bakom. Man kan väl åtminstone i de privata samtalen en smula humoristiskt börja röra litet vid dem, när ett gott glas vin står framför tallriken eller vid något annat ofarligt tillfälle. Sedan går det för sig att antyda något under den officiella debatten, sedan tidigare några förstående leenden eller glimtar i ögonen medgivit, att det kan talas även om det väsentliga.

Interpellationen omfattar uppfordran att beröra ämnet även vid andra tillfällen och taga upp det till bedömande. — Därför har jag för att sätta frågan på sin spets brutit ut en av de där orsakerna och frågat: Föreställer sig regeringen, att kravet på obligatorisk skiljedom i alla internationella tvister ställer i utsikt att genom skiljedom jämväl befria undertryckta nationaliteter i olika världsdelar från främmande herravälde, vilket senare ju är en av tidens mest hotande anledningar till rustningar och krigsutbrott?

Här har nu för första gången i riksdagen enligt min erfarenhet erhållits ett litet medgivande, att detta verkligen är en realfråga. Med en suck, kan man nästan säga, yttrar utrikesministern endast, att man kan inte komma in på sådana där djupt liggande krigsorsaker, och han tillägger: »Att vägen fram till ett sådant sakernas tillstånd är långt att vandra behöver emellertid icke av mig här understrykas.» Alltså till det, som just nu är en av de största och mest hotande anledningarna till rustningar och krigsutbrott, är det en så lång väg att vandra, och man skall inte röra vid just detta. Men ändå sysslar man med problemet nere i Genève och utan att på något sätt vilja inlåta sig på denna vandring.

Det har sagts förut och jag upprepar ännu en gång, att av den av utrikesministern lämnade framställningen såväl förra gången som nu samt av de

Ang. omedelbara förhandlingar mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter m. m.

(Forts.)

Ang. omedel-
bara för-
handlingar
mellan rege-
ring och
riksdag i ut-
rikespolitiska
angelägenheter
m. m.

(Forts.)

intressanta framställningarna av envoyén Westman och Per Jacobsson i går på interparlamentariska gruppens sammanträde framgår, att här är det bara de gamla funderingarna från Genèveprotokollet, som komma igen. Problemet var då, såsom det kallades, »en mönsterbudget för rustningskostnader». Här rulla kanoner, fartyg och flygtyg om vartannat. Hur mycket skola vi ha, hur mycket skola vi nedsätta rustningskostnaderna med och hur skola vi skydda oss från illojalt utnyttjande och kringgående av bestämmelserna, o. s. v.? Så slutar sedan allting med väsentligen brustna illusioner för dem, som dock med en viss hänförelse sysselsatt sig med dessa detaljer, och så måste de själva säga sig, att det kanske är hopplöst.

För många herrans år sedan fick jag ett brev från Paris, som bad om mitt medarbetarskap i en fransk tidskrift, som skulle arbeta för freden och hade 40 miljoners kapital bakom sig. Där stodo såsom medarbetare ett par svenska namn, baron Adelswärd och någon till, Selma Lagerlöf förmodar jag. Där fann jag att programmet rörde sig företrädesvis om att återställa Europa, och så kom susen, nämligen att Frankrike var i alla fall Europas hjärta, och dess idéer skulle man därför ta till utgångspunkt. Det var huvudinnehållet. Jag skrev tillbaka, att gärna ville jag bidra med ett medarbetarskap, men måste såsom en förutsättning säga, att de måste stryka den där perioden om Frankrike såsom Europas hjärta och dess idéledare, ty alla nationer, menade jag, måste kunna göra anspråk på att ha lika goda idéer som det franska folket. Men så tillade jag också: Varför syssla bara med Europa? Vi ha Asiens uppvaknande inpå oss, och det är väl en av de största utrikespolitiska tilldragelserna nu. Varför skola vi gömma huvudet i busken och blunda för sådana här realiteter? — Sedan fick jag ett brev, som innehöll, att de strukit på min begäran passusen om Frankrike. Om Asiens uppvaknande sade man: »Ack ja, det är så sant, men herregud vilket uppvaknande blir det?»

Man synes således inte vilja vara med i Genève för ens en någon ordentlig minskning i rustningarna därför att orsakerna bibehållas och ej få beröras. Såsom förevändning fordras därför att säkerheten måste gå före avrustningen. Men denna säkerhet kan vara både en säkerhet för behöriga intressen och för obehöriga privilegier, och den där hjärtasucken från Frankrike och dito från andra stater med utomeuropeiska besittningar bero väl på att man fordrar säkerhet för status quo även i fråga om dylika besittningar. Säkerhet för bestående obehöriga privilegier skapas dock aldrig genom vädjan till rättsmedvetandet. Det vidmakthålles endast genom vapnen. Där ha vi en av de huvudsakligaste orsakerna till alla dessa brustna illusioner, som man när därnere och vilka man inte får röra vid. Det är begripligt för övrigt, att man inte kan fordra av stormakterna, som ha dessa traditioner bakom sig och sitt lands försörjning och sina rötter i historien genom ett målsmanskap över främmande nationer, att de skola självvilligt lösgöra sig på en gång från denna företrädesrätt. Det är lättare för oss att erinra om att dessa privilegier måste tagas bort. De små nationerna ha ändå den uppgiften att vara slaven bakom de mäktigas triumfvagn och ropa de bekanta orden: »Kom ihåg, att du är dödlig». Men vi måste göra det utan förhävelse, ja även på ett diplomatiskt sätt, men det är vår plikt i alla fall att säga sanningen någon gång vid uppfordrande tillfälle. Denna angelägenhet har undvikits av utrikesministern.

Så kommer slutligen den sista frågan: Varför intressera sig regeringarna, till skillnad från folken, föga eller merendels icke alls för en lösning av världsproblemets språkfråga, och när skall sanningen i denna eminenta fredssak omsider, så vitt på en svensk regerings initiativ ankommer, tillåtas göra oss fria?

Utrikesministern har i sitt svar här tydligen funnit sig överraskad av att

finna en ny formulering. Det har alltid förut varit tal om världsspråksfrågan. Jag har nu turnerat om det till »världspråkets språkfråga» för att ställa den mot väggen och för att vi ej må undgå att se vilken eminent fredsfaktor den är. Den får ej undanskjutas som hittills och ej heller må det tolereras, att lärda män säga, att det är allenast en filologisk vetenskaplig fråga, då det är en sak av dominerande internationell betydelse.

Utrikesministern har försökt att komma undan med en förevändning, men det kommer han att bli bet på, när det kommer till stycket. Han vill vänta till att världsspråksidéns förespråkare enat sig om *ett* av de många hjälpspråk, som nu lanseras. Skulle inte en regering, skulle inte folkförbundet också kunna upptaga en sådan eminent sak? Här är det inte fråga om vapenmakt, utan här kan man med ideella motiveringar och utvägar vinna någonting. Det är därför så mycket ofarligare att röra vid denna världspråkets språkfråga. Regeringen ser inte, hur det är folket och folket på de avlägset liggande orterna, som förstå frågans betydelse och försöka arbeta för den? Inte får folket nu den vägledning uppifrån, som säger, att man där intresserar sig för saken och vill bidra till att man inte låter alla dessa människor arbeta förgäves för olika lösningar. Jag har nu funnit, att det hjälpspråk, som slagit igenom, är esperanto. Man bör börja någon gång. Men nu sägs, att den frågan — vilket språk — kan vara öppen, och den frågan skall vara öppen, om det kanske skall kunna bli ett internationellt språk; men den saken bör dock kunna vara klar, att det behövs en rörelse, ett initiativ för att kunna lösa det här problemet. Det är regeringens sak att göra detta, men det sägs här, att man skall vänta på det stackars folket. Ja, det kommer nog någon gång också, och hela denna spänning mellan diplomatin och regeringarna å ena sidan samt folkmakten å den andra sidan är ju ett bevis på att här måste ju också folkets röst bli hörd, och det är just det, som ligger bakom alla dessa interpellationer.

Så säger då utrikesministern: »I nuvarande läge torde för övrigt så ringa utsikt till framgång förefinnas för ett försök att få världsspråkfrågan upptagen inom förbundet, att det redan av denna anledning icke synes böra ifrågakomma.» Det är synes mig ett vådligt opportunistiskt uttalande. Den, som behjärtar denna sak, förstår, att då det svenska folket just genom språkfrågan är undanskjutet från inflytande och möjlighet att kunna göra sin röst hörd i den internationella samfärdseln, bör uppenbarligen just ett sådant folks regering taga upp språkfrågan. Det är så mycket större anledning för svenska regeringen att taga itu med densamma, då denna språkfråga även en gång framförts i folkförbundet från flera länders sida. Frågan föll emellertid på att den hänsköts i sista instans till kommissionen för intellektuellt samarbete. Kommissionen förstod den inte, och den behärskades ju av franskan. Den rekommenderade alla dessa människor i olika länder, bönder, arbetare och tjänstemän och alla de stora befolkningslagren i övrigt att studera franska, tyska och engelska. På det sättet skulle de nämligen kunna komma i verkligt samförstånd med hela den övriga världen och därigenom kunna få intryck av dess litterära skatter, o. s. v. Kan man tänka sig, att folkförbundets högsta andliga instans kan vara så totalt bakom flödet. Liksom nedrustningen anses ha små utsikter i Genève, är utsikten där för världspråkets språkfråga också undanskymd. Då förstår man, att Genève behöver en uttryckning. Och varifrån skall den komma? Jo, den måste komma *nedifrån*.

Därför menar fredsfolket, att när Genèvekonferensen 1932 kommer före, måste folket mobiliseras på alla sätt. Det är därför, som jag har tillåtit mig att väcka den *interpellation till statsministern*, som han nu benäget besvarat.

Statsministern förefaller mig stå på samma ståndpunkt i nedrustningsfrågan som Genève och den gamla diplomatin. Han vill ej veta av avrust-

Ang. omedelbara förhandlingar mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter m. m.

(Forts.)

Ang. omedelbara förhandlingar mellan regeringen och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter m. m.

(Forts.)

ningen och ser i nedrustningen ingenting annat än macklet med antalet kanoner, tjockleken på pansaret, huru många ton båtarna skola få innehålla, o. s. v. Detta kallar han för ett förberedelsearbete. Ja, visserligen, men väl icke för mänsklighetens frigörelse i alla fall, herr statsminister Ekman. Det är väl i stället en förberedelse till longörer, som komma att uppskjuta de stora reformerna i oändlighet. I interpellationen har talats om avrustningsfrågan, men i sitt interpellationssvar översätter statsministern på vartenda ställe avrustningsfrågan med »nedrustningsfrågan». Däri ligger en skilsmässa i vår mentalitet, om jag så får uttrycka mig. Nedrustningsfrågan innefattas även i avrustningsfrågan, och man är glad i samma mån, som det kan ske något på detta område. Men i avrustningsfrågan ligger också någonting mera, nämligen åtminstone hägring av den allmänna avrustningen, och det är inte så verklighetsfrämmande, då enligt själva Versaillestraktaten Tyskland, Österrike, Ungern och Bulgarien avrustat. Då skola väl några kunna komma efter till en början. Det står i traktaten löften om segermakternas anslutning längre fram. Mindre stater frigjorda från besvärande mellanhavanden med andra folk synas kallade till en sådan anslutning redan nu, till en avrustning med bibehållande allenast av en ordningsmakt. Man har oriktigt enligt min mening kallat detta för en isolerad avrustning. Det är ju bara en uppslutning till den avrustning, som redan är föreskriven i Versaillesfreden, mitt i den fordorm oroligaste delen av Europa, i dess hjärta, som jag nyss tillät mig att erinra om.

Det är den frågan, som jag syftade på skulle bli föremål för en folkomröstning. Den skulle ha betydelse för den nedrustningskommission, som sitter i Sverige. Då säger statsministern, att där skall pågå en allsidig utredning. När jag före kommissionens tillsättande talade enskilt med statsministern om den allsidiga utredningen, erinrade jag sålunda om att den s. k. isolerade avrustningen borde komma med. Då såg statsministern ut mot horisonterna och log sitt mest diaboliska leende. När han nu ej talar om avrustning i den meningen utan bara om »nedrustning», så förstår jag, att saken är avgjord. Lindberg i Umeå och möjligen Vennerström må skriva, vad de vilja i den där kommissionen. Det är dock av betydelse för denna kommission, som arbetar under trycket av den gamla diplomatiens uppfattning och den problemställning, som nu ovan från höjderna även här rullas upp för nedrustningskonferensen i Genève, att före det slutliga ställningstagandet från statsmakternas sida folket får säga sitt ord, innan utredningen runnit ut i sanden. I varje händelse kan det icke bli annat än till nytta för själva utredningsarbetet. Likaledes för vårt ställningstagande i Genève. Statsministern förklarade, att programmet där är uppdraget, och att vi icke kunna komma med ett annat program för Sverige. Svenskarna skulle stödja det programmet, så långt det kunde gå.

Men om svenskarna och andra nationer komme med ett omröstningsresultat från sina folk, kunde de ställa sina krav högre för egen del och detta skulle ock bli ett giv akt för de stora motståndarna. Det är därför som en folkomröstning i vårt land lämpligen bör komma till stånd, enligt min mening.

Vi, som kalla oss, icke pacifister, ty det betecknar blott ett mentalt tillstånd, utan fredsaktivister, söka i alla fall att begagna de plattformar som slummen lämnat oss, för att giva uttryck för, vad stora skaror här i landet tänka och önska. Och vi göra det så mycket hellre som vi veta, att det är framtidens sak, någonting, som ovillkorligen kommer att ske och kommer att påskyndas i samma mån som regeringarna intressera sig för saken, i all synnerhet regeringar i sådana land, som icke äro bundna av intressen vilka hindra dem att påskynda denna sak.

Som sagt har även den frisinnade regeringens broderskap starkt inriktat sig på detta, men chefen har en så stor makt eller auktoritet inom partiet, har det sagts, att man icke vill göra honom ledsen eller gå emot honom. Men om

herr Ekman ville öppna källorna till denna springflod, så skulle det omsider kunna inträffa någonting i svensk utrikespolitik.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Jag tänker bara yttra ett par ord såsom en mera allmän reflexion i anledning av hans excellens herr utrikesministerns anförande.

Det har vid ett par tillfällen under denna riksdagssession hänt, att herr utrikesministern låtit framskymta ett samarbete mellan regeringen och riksdagen, som skulle innebära någonting rikare i fråga om utbytet än vad som förut varit förhållandet. Jag har varje gång, som jag har hört detta, tyckt, att någonting sådant skulle vara synnerligen tacknämligt. Jag tror nämligen, att det skulle vara bra, därest utrikesdepartementet kunde träda ut ur sin isolering. Alla andra departement ligga ju, så att säga, under förstoringsglas. Varje departementschef är utsatt för kritik och kontroll såväl i sin åskådning som i sina gärningar, men utrikesdepartementet däremot ligger i en förnäm avskildhet, i varje fall har det legat i en sådan avskildhet hitintills, och, som jag sade, skulle det vara synnerligen nyttigt och bra, ifall denna isolering kunde brytas.

Det är ju vidare på det viset, att vårt land inte längre är en isolerad stat — det kan hända, att det finnes människor, som tro det, men det är inte på det sättet — utan vi äro på sätt och vis en landsdel i en större intressegemenskap, och det är inte för tidigt att vi börja anpassa oss efter detta. Det kan inte gärna ske på annat sätt än genom börjande överläggningar, och i det fallet är utrikesnämnden inte ens ett surrogat. Herr Lindhagen hade alldeles rätt, när han påminte om, att svenska riksdagen någon gång skrivit någonting i dessa ting. Jag söker draga mig till minnes, när det var, och jag tror, att det var 1923 eller 1924 — kanhända snarare det senare året. Jag tycker verkligen, att det kunde vara på tiden, att någonting snart gjordes åt den skrivelsen, men jag vill på samma gång säga, att vilken utrikesminister som än sitter, om det är en socialdemokrat, en folkfrisinnad eller en högerman — alla äro de lika ogena på den punkten.

Men för den händelse, att utrikesdepartementet nu någon gång skulle taga initiativ till att oftare träda riksdagen till mötes, vore det också tacknämligt, om man ville göra detta senare under så öppna former som möjligt. Jag tror, att det är ett misstag, att det skulle vara så nyttigt och bra, att dylika sammanträden hållas inför lyckta dörrar. Jag tänker exempelvis på det sammanträde, som vi sist hade. Vilken skada hade egentligen kunnat ske, om den då omnämnda demarchen behandlats fullkomligt öppet? Vilken skada hade kunnat ske, om riksdagen hade fått tillfälle att dryfta, huruvida enligt dess mening något skäl för en dylik demarche hade förelegat och huruvida den var lyckligt iscensatt? Ju mer jag tänker mig in i saken, ju mer tycker jag, att någon skada inte kunnat ske. Snarare skulle väl ett öppet framträdande verka uppfostrande och detta inte minst på oss själva. Vi böra så fort som möjligt börja handskas med dessa vanskliga ting, ty hur annars ska vi få den erfarenhet, som vi behöva. Förr eller senare måste ju de internationella angelägenheterna bli hela svenska folkets sak och inte bara överlämnas till några få experter. Jag tror också, att det skulle vara synnerligen nyttigt för folkens samliv — för oss i vårt land likaväl som för medborgarna i alla andra länder — att få vänja oss vid sakliga och ärliga uppfattningar i stället för att som nu leva under det varma och behagliga hägnet av diplomatiska fraser.

Herr Vennerström: Herr talman! Jag ber att helt få instämma i det, som herr förste vice talmannen nyss yttrade ur synpunkten av ett mindre, kortare avstånd mellan regeringen och riksdagen i utrikespolitiska ting.

Ang. omedelbara förhandlingar mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter m. m.
(Forts.)

Ang. omedelbara förhandlingar mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter m. m.

(Forts.)

Jag tror, att litet var inom riksdagen, såväl i den första som i den andra kammaren, har det intrycket, att det under det senaste året visat sig ett starkare intresse och en större livaktighet rörande utrikespolitiska spörsmål. Jag tror också, att man kan säga, att det finnes vissa tecken hos den nuvarande excellensen, som tyda på, att han är på glid och vill göra kanske icke så litet för att väcka intresse och minska avståndet mellan regering och riksdag i sådana spörsmål.

Man har här talat om utrikesnämnden, och om den har det fällt ganska hårda ord till och med av en av nämndens egna ledamöter. Han känner nämnden inifrån, och en outsider, herr Lindhagen fällde också ett hårt omdöme om denna förnämliga nämnd. Jag törs icke säga något om den, men under den sista tioårsperioden, sedan vi väl erhållit denna förträffliga demokratiska reform är det inte utan att en socialist längtar tillbaka till den gamla goda tiden, när vi regerades med stark och myndig hand av en av kammarens nuvarande ledamöter på uppsalalänsbänken. Det hände då icke så sällan, att vi inom riksdagen fingo höra utförliga berättelser om de storpolitiska frågor, som vi för vårt vidkommande hade att befatta oss med. Jag vill i detta sammanhang lämna å sido, om dessa redogörelser, åtminstone från början, varit fullkomligt frivilligt avgivna, men de kommo i alla fall till kammarledamöternas kännedom. Och jag tror, att många av de närvarande minnas dessa stunder med en ganska stor behållning.

Nu hade vi för icke så länge sedan tillfälle att få en deklaration av hans excellens herr utrikesministern i en relativt periferisk fråga. De tekniska arrangemangen för detta sammanträde voro onekligen sådana — vi sågo excellensen ett ögonblick, och så försvann han — att åtminstone första kammarens ledamöter kände sig en smula lurade på konfekten. I det fallet instämmer jag med herr förste vice talmannen, att regeringen bör mer än tillförne skett ordna personliga sammanträffanden mellan regeringen och riksdagen i dessa spörsmål.

Då hans excellens i sitt anförande redogjorde för möjligheterna för riksdagens ledamöter att utan speciella åtgöranden från regeringens sida komma in i dessa spörsmål, nämnde han bland annat tillgången till de så kallade blå böckerna, där vi ärligen erhålla rätt utförliga meddelanden om det gångna årets förhandlingar i Genève. Detta är visserligen sant, men jag tror, att personliga redogörelser för dessa spörsmål ha större värde än de redogörelser vi kunna läsa i en bok, som jag tror, att 90 % av riksdagens ledamöter överhuvud icke bläddrat i, åtminstone icke med något större allvar.

Sedan skulle jag därjämte vilja uttala en undran, om inte regeringens upplysningsverksamhet bland riksdagens ledamöter även kunde vidgas en liten smula till. Jag har mig bekant, att till utrikesnämndens ledamöter ärligen utdelas ett utrikespolitiskt kompendium, som jag skulle tro, att utrikesdepartementets tjänstemän ha synnerligen stort besvär med att utarbета. Jag skulle förmoda, att såväl utrikesdepartementets egna tjänstemän som även utrikesnämndens ledamöter, vilka mottaga dessa hemligstämplade kompendier, allmänt hysa den meningen, att det icke vore förenat med nämnvärd fara, om även riksdagens ledamöter finge taga del av åtminstone det väsentliga i dessa kompendier. Man kunde ju ta bort det allra värsta, så att det inte i onödan komme ut.

Sedan skulle jag vilja yttra mig litet grand i fråga om herr Lindhagens yrkande, att vid avrustningskonferensen även fördes på tal de stora världspolitiska spörsmålen, de ekonomiska spörsmålen, minoritetsfrågorna, språkfrågan o. s. v. Jag är fullständigt ense med herr Lindhagen därom, och jag tror även att jag sagt det tidigare, att det är självklart, att vi icke kunna rycka loss avrustningsfrågan ur sammanhanget, ur miljön, och allraminst ur den

stora, bakomliggande ekonomiska miljön, om vilken även herr Trygger erinrade vid ett tillfälle i första kammaren för inte så länge sedan. Det är självklart, att vi inte komma till botten på det hela, förrän vi gått in på allvar i det stora ekonomiska världsspörsmålet, och jag tror man kan säga, att även minoritetsfrågorna därvid spela en ganska betydande roll. Men jag anser, att man bör taga varje sak för sig. Det är ju ändå så, att man inom Nationernas förbund vid olika konferenser behandlat de ekonomiska frågorna för sig. Man har haft en ekonomisk fredskonferens. Man har även haft konferenser, där man behandlat minoritetsfrågorna, och jag tror, att den riktiga synen på tingen är, att man om möjligt tar varje sak för sig och vid denna stora konferens inte alltför mycket rotar ihop alla möjliga frågor, så att man kommer varken in eller ut. Herr Lindhagen erinrade om det tillfälle under gårdagen, då envoyén Westman för många av kammarens ledamöter utredde situationen vid den kommande avrustningskonferensen, och jag tror, att herr Lindhagen och vi alla, som lyssnade till denna synnerligen intressanta framställning, fingo den allmänna, mörka syn på det hela, att vi förstå, att man sannerligen från alla håll får göra det mesta möjliga för att överhuvud ro denna, när det gäller syftemålet, relativt begränsade konferens i hamn. Och när redan lösningen av denna fråga, ryckt ur sammanhanget, möter sådana oerhörda svårigheter, anser jag att vi böra vara överens om, att kunna vi inom det relativt begränsade område, som rör enbart militära spörsmål, nå fram till ett positivt resultat i Genève år 1932, då är det ändå en betydande framgång. Sedan få vi i mån av fattig förmåga och lägenhet söka följa de övriga vägar för sig, som herr Lindhagen här har anvisat.

Sedan var det en sak till. Herr Lindhagen drog in mitt eget namn i min egenskap av ledamot i försvarskommissionen. Det var på tal om en eventuell folkomröstning i vårt land för att utröna det svenska folkets ställning till avrustningsspörsmålet. Jag hyser i det fallet en något annorlunda mening än herr Lindhagen. Jag erkänner, att mina tankar på sista tiden inte så litet kretsat kring spörsmålet om en folkomröstning i sammanhang med avrustningsfrågan, men det har skett i något annat sammanhang än det herr Lindhagen här för sin del berörde. Jag tror inte, att en folkomröstning i vad det gäller avrustningskonferensen i Genève skulle vara av så särskilt stort värde, ty jag förstär överhuvud taget inte, hur man skulle formulera den fråga, på vilken Sveriges folk skulle svara, då det i Genève inte gäller något annat än att fixera en maximigräns för de rustningar, som från Sveriges sida kunna komma i fråga. Och vad sedan gäller spörsmålet om en folkomröstning för utrönande av svenska folkets ställning till vår mera interna fråga om en isolerad s. k. svensk avrustning, så tror jag, att en sådan omröstning, som jag för min del redan nu ansluter mig till, icke bör komma före eller under utredningen, utan den bör i så fall rimligtvis komma efter utredningen och sedan förslaget ligger på bordet. Jag vill i det fallet erinra om, att i det danska regeringsförslaget om en nästan fullständig avrustning — i varje fall ner till en militärbudget av ungefär 18 miljoner kronor årligen — vilket nu gått igenom i folketinget, och tills vidare strandat på landstingets nej, finnes i, jag vill minnas, den näst sista paragrafen en bestämmelse, att denna avrustning, om den kommer till stånd, icke bör träda i kraft, förrän en folkomröstning har konfirmerat det av riksdagen tidigare fattade beslutet. Nu ha vi ju inte konfirmativ eller decisiv folkomröstning. Vi ha bara konsultativ. Men jag skulle i alla fall vilja ansluta mig till den tanken, att om ett sådant förslag någonsin kommer att framläggas i vårt land, så gäller det en så oerhört viktig och betydelsefull fråga, att jag tror vi allvarligt böra överväga, om inte även vi i det sammanhanget böra slå in på den linjen, att en folkomröstning bör komma till stånd, innan man går att fatta ett definitivt avgörande.

Ang. omedelbara förhandlingar mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter m. m.

(Forts.)

Ang. omedel-
bara för-
handlingar
mellan rege-
ring och
riksdag i ut-
rikespolitiska
angelägenheter
m. m.
(Forts.)

Och sedan, herr talman, bara några ord till. Jag återför då resonemanget till det jag började med, nämligen önskvärdheten av en starkare och intimare kontakt mellan regeringen och parlamentet, ja, jag går till och med förbi parlamentet och ner till själva folket. Jag har i min hand en liten anteckning, ett referat av ett anförande, som en av avrustningstraktatens främsta andliga fäder, nämligen lord Cecil i England, för inte så länge sedan höll. Han sade i detta anförande: »På utvecklingen av den allmänna opinionen under de nästa tolv månaderna beror det, huruvida avrustningskonferensen 1932 blir en fars eller en realitet.» Och han fortsatte: »Det vore av det största värde, om under intervallen mellan nu och konferensen den allmänna opinionen kunde väckas, informeras och övertygas om behovet av en allmän reduktion, så att den pressar på regeringarna att föreslå de lägsta möjliga siffror. Det är här det religiösa och pacifistiska tänkandets ledare och pressen ha ett tungt ansvar och ett stort tillfälle.» Och den nuvarande ledaren av den engelska utrikespolitiken, Henderson, som förmodligen blir ordförande i den stora kommande konferensen, yttrade för ett par månader sedan i ett tal på ett fredsmöte, då fredspropagandan på allvar började i England, angående fixerandet av siffrorna för olika länders vidkommande, i vad det gällde de olika rustningskategorierna: »Skola siffrorna innebära en ökning, en begränsning eller en minskning av rustningarna? Vad siffrorna skola bli beror på den allmänna opinionen, vid avrustningskonferensen liksom annorstädes, och jag säger det som en gammal politiker, att regeringarna komma att göra vad folken vilja. Om folken vilja avrustning, så kunna de få det. Om de spanna sin vilja, kunna de framtvinga resultat.»

Jag skulle med utgångspunkt från dessa, som jag tror, sunt demokratiska tankar från ett par män, som gjort så oerhört mycket reellt och ideellt arbete för denna fredskonferens, vilja uttala den förhoppningen, att dessa ord även i vad det gäller vår nuvarande regering och våra nuvarande excellenser inte måtte falla på hälleberget, utan att vi från denna regerings sida även i fortsättningen få bevittna ett allvarligt och verkligt pedagogiskt arbete för att öppet och ärligt lämna folkmeningen det bästa möjliga sakliga material för bedömning av de här spörsmålen.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 268, av herr *Forssell* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till spannmålsodlingens stödjande;

nr 269, av herr *Löfvander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till spannmålsodlingens stödjande; samt

nr 270, av herr *Löfvander* m. fl., om åtgärder till förbättrande av priset å brödspannmål under höst- och vintermånaderna m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 13 och 14, statsutskottets utlåtanden nr 121 och 122, bevillningsutskottets betänkanden nr 36 och 37, bankoutskottets utlåtanden nr 39—43, första lagutskottets utlåtande nr 26, andra lagutskottets utlåtande nr 34 och memorial nr 35 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 67—70.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att få hemställa, herr talman, att första kammaren måtte besluta, att stats-

utskottets utlåtande nr 121 och 122 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 36 och 37 måtte uppföras sist på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 219 blev densamma på begäran bordlagd.

Anmäldes och bordlades första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion angående en förbättrad arbetsförmedling.

Justerades protokollsutdrag för denna dag samt protokollen för den 2 och den 5 innevarande månad.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 5.32 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
